

nitussa teoksessa muovaamaa Hegelin ja Marxin dialektiikkaa ja soveltanut sitä pandemioiden käsiteelliseen haltuunottoon. Rehmannin erilaisia Nietzsche-tulkintoja arvioiva kirja ei sekään nosta riskejä ja vaaroja suoraan etummaisiksi kohteikseen. Mutta Rehmannin "ideologiakritiikillä" saattaisi olla tässäkin yrityksessä metodologisesti hyödynnettäviä näkökulmia.

Neljäs peruste arvioida näitä kirjoja samassa esityksessä on kirjoittajien esitystapojen kiintoisa erilaisuus. Oletan tämän kiehtovan yhteiskuntateorian tutkijoita ja opiskelijoita. Esimerkiksi voi pohtia sitä, miten painottaa suurten teoreetikkojen alkuperäisteosten opiskelua suhteessa reaalisen tutkimuksen kommentaattorien – vain varovaisesti uutta ja omaa teoriaa synnyttävien – tutkijoiden tuotantoon perehtymiseen. Samalla kirjat toivottavasti saavat lukijan erittelemään ensinnäkin sosiologian ja filosofian suhdetta sekä toiseksi sosiologian ja politiikan teorian keskinäistä yhteyttä.

Mitä mieltä Žižek ja Rehmann ovat yksilöiden ja sosiaalisten ryhmien vapaudesta ja niiden omasta tahdosta sekä sitä, miten he mieltävät yhteiskunnalliset välttämättömyydet ja historiallisen kehityksen? Rehmann ei tarjoa lukijalleen selkeää ja

julkituotua jäsenystä subjektiiviteetista ja ihmisten tahdosta. Hän ei myöskään arvioitavassa kirjassa tarkastele ihmiskunnan riskejä. Hänen kehittämä ideologiakriittinen dekonstruktio tarjoaa kuitenkin välineen kamppailla välttämättömissi oletettuja yhteiskunnallisia tendenssejä ja uhkia vastaan. Rehmannin esitys kritisoi kynnisyttä ja luo tietoisuutta "mahdollisesta – nykyistä paremmasta – maailmasta".

Aikalaisdiagnoosinsa finaalisissa *The Four Riders of the Apocalypse* Žižek sen sijaan tukeutuu Raamatun Ilmestyskirjan näkyyn maailman tuhosta, jonka neljä ratsastajaa tuovat. Ensimmäinen on "nälkä". Ravinto ei riitä edelleen rajusti kasvan maapallon väestön ylläpitämiseksi. Toinen ratsastaja on "sota". Ihmiskunta romuttuu globaalien sotien aiheuttamana. Kolmanneksi ihmiskunta luhistuu "epidemioiden" takia. Neljäs on yksikertaisesti ratsastaja nimeltä "kuolema". Tämä on finaalin viimeinen vaihe eli totaalin maailmanloppu. Žižekin mukaan tuho ei ole välttämätön, koska ihmiset voivat tukeutua "omaan aitouteensa" ja olla samalla "itsensä herroja". He voivat kieltäytyä tottelemasta ja näin determinismi ja maailman naturalisointi eivät toteudu.

Mielestäni molemmat arvioidut teokset ovat tutustumisen

arvoisia. Žižekin kirja on yksi näyte parin viimevuosikymmenen ahkerimman yhteiskunta- ja kulttuuritutkijan kirjallisista esityksistä. Rehmannin kirja on hyvä esimerkki sellaisesta teorianhistoriallisesta tutkimuksesta, joka pureutuu tämän ajan kysymyksiin. Olettaisin että molemmat kirjat kiinnostavat kaikkia, jotka pohtivat maailman tilaa ja etenkin siitä, miten nykytodellisuus muuttuu ja on muutettavissa. Kaikille sosiologeille niiden lukeminen antaa tarpeellista yhteiskuntateoreettista yleissivistystä. Niille sosiologeille, jotka tutkivat yhteiskunnallista muutosta, ideologioita ja aikalaisdiagnooseja, on eittämättä tuiki tarpeellista perehtyä niihin.

Ilkka Pirttilä

Kauneus on plastiikkakirurgin silmässä?

Alka V. Menon: *Refashioning Race: How Global Cosmetic Surgery Crafts New Beauty Standards*. Oakland: University of California Press, 2023, 263 s. ISBN 9780520386730

"When a patient comes in from a certain ethnic background and of certain age, we know what they're going to be looking

for. We are sort of amateur sociologists." (1) Tämä katkelma on yksi sosiologi Alka V. Menonin etnografiaan perustuvan kirjan *Refashioning Race: How global cosmetic surgery crafts new beauty standards* haastatteluista. Menon paneutuu viime vuonna julkaistussa kirjassaan malesialaisten ja yhdysvaltalaisen plastiikkakirurgien ulkonäköstandardien uusintamiseen. Kirja vie mennessään jo ensimmäisillä sivuilla. Menonin teos on hieno tutkimus siitä, minkälainen globaali toimiala plastiikkakirurgia itse asiassa on. Lisäksi teos tuo sosiologiseen keskusteluun arvokasta panosta rodun käsitteestä. Sosiologiassa on ymmärretty rotu sosiaalisesti rakentuneena ominaisuutena (vrt. biologinen ominaisuus). Menon kuvailee, miten plastiikkakirurgit taiteilevat eri rotukategorioiden välillä, sekä itse muokkaavat näitä standardeja. Kirurgit esittelevät esimerkiksi kansainvälisissä konferensseissa toisilleen näitä standardeja vaikkapa erinäenätyypeille: tällaisia ovat 'latinonenä', 'Lähi-idän nenät' ja 'valkoihoisten nenät'.

Omassa tutkimuksessani olen keskittynyt ulkonäköön, ulkonäkötyöhön ja näihin liittyvään eriarvoisuuteen, siksi käyn arviossani läpi Menonin kirjaa tästä näkökulmasta käsin. Menon tähdentää, että kauneus on keskeinen paikka, jossa rotu ai-

neellistuu ja materiaalistuu (5). Pohdin siis, miten Menonin teos liittyy osaksi sosiologiassa käytävää keskustelua kehosta ja ulkonäöstä eriarvoisuuden lähteenä.

Ulkonäkö on ollut jo pitkään pinnalla sosiaalityeiden tutkimuskentällä. Tämäkin 'pinnallinen' asia on saanut uusia merkityksiä niin määrällisen kuin laadullisen tutkimuksen ansiosta. Näin ollen ulkonäkö on saanut uusia syviä merkityksiä toisaalta sosiaalisen eriarvoisuuden uusintajana, ja toisaalta yhtenä intersektionaalisuuden osana. Kauneusleikkausten ensisijainen tehtävä on, ei mitenkään yllättävästi, kauneuden ja hyvän ulkonäön tavoittelu. Mikä taas on kaunista? Kysymykseen on vaikea vastata yksinkertaisesti. Sosiologisessa tutkimuskirjallisuudessa on todettu kauneuskäsitysten olevan hyvinkin kontekstisidonnaisia. Se, mitä pidämme viehättävänä tänään ja omasta sosiaalisesta positiosista käsin, on erilaisen katseen alla jossakin muussa ajassa, paikassa ja positiossa. Kauneuskäsitykset eroavat esimerkiksi sukupuolen, yhteiskuntaluokan, iän ja etnisyyden mukaan. Ulkonäköä on siis hyvinkin perusteltua lähestyä sosiologisesta näkökulmasta, sillä sosiologiset käsitteet ovat myös tietyn ajan tuottamia.

Menonin teoksessa rotu niin sanotusti materialisoituu ulkonäössä. Hän kysyy, miten kau-

neuskirurgit luovat ja käyttävät tietoa rodun kategorioista, ja miten tämä prosessi mahdollisesti luo rahallista lisäarvoa kirurgien klinikoiden ylläpitämiseen. Eritoten koko kirjan läpitunkeva kysymys on: miten eri rotukategorisoinnit auttavat kirurgeja työssään kauneusstandardien ylläpitäjinä ja lisäksi, miten kirurgit *uusintavat* ja eli *luovat uudelleen* rodullisia käsityksiä ulkonäöstä, eli *rodullisesta kauneudesta*.

Menon tarkastelee kauneusleikkauksia kahdessa eri maassa, Malesiassa ja Yhdysvalloissa. Näissä molemmissa maissa on rotuvähemmistöjä, vankka keskiluokka ja molemmat maat ovat monikulttuurisia (16). Huomattavaa on toki myös se, että Yhdysvallat on isoin markkinoilla oleva tekijä plastiikkakirurgiassa ja vaikka Malesialla on paljon pienempi markkinaosuus plastiikkakirurgiatoimissa, se toimii Aasiassa suosittuna maana lääketieteelliselle kauneusmatkailulle.

Tutkimusmetodeinaan Menon käyttää haastatteluja, havainnointia konferensseissa ja tieteellisten artikkeleiden analysoimista. Hän jakaa analyysinsä kolmelle eri tasolle, joiden kautta koko kirja rakentuu soljuvasti. Makrotasolla toimii lääketieteellisten artikkelien sisällönanalyysi, jota Menon

täydentää plastiikkakirurgien haastatteluilla. Tätä Menon käy läpi parissa kappaleessa, joissa hän argumentoi, että aasialainen plastiikkakirurgian 'käsityötaito' on nippu asiantuntemusta, tekniikoita ja arvoja, jotka samanaikaisesti vahvistavat aasialaista rotua erilaisuuden tieteenä ja taiteena.

Mesotasolla Menon valaisee kirurgien toimintaa itse työpaikoillaan. Kappale "Looking Right, Crafting Natural Looks in Cosmetic Surgery" resonoi suomalaisen 'luonnollisen kauneuskäsityksen' kanssa, jossa (karrikoidusti) suomalainen nainen on kauneimmillaan saunan jälkeen, ilman meikkiä ja luonnon raikkautta. Tosiasiassa luonnollisuus on ristiriitainen käsite, ja kun näemme mielestämme luonnollista kauneutta, näemme todennäköisesti ulkonäön, johon on laitettu melkein yhtä paljon resursseja kuin mihin tahansa muuhun ulkonäköön. Esimerkiksi Menonin toteuttamissa haastatteluissa suurin osa kirurgeista kertoi arvostavansa luonnollista kauneutta. Tässä kontekstissa tällä tarkoitettiin sitä, että luonnollisesti kaunis ihminen näyttäisi siltä, ettei häneen olisi koskenutkaan plastiikkakirurgi – vaikka tosiasiassa olisikin. Kiinnostavaa tässä on se, että kirurgien arvioista ihanteellisesta ul-

konäöstä kuului läpi heidän oma kulttuurinen kontekstinsa. Näin ollen rodullistetut ulkonäköarvioinnit sisälsivät samanaikaisesti kliinisiä, kulttuurisia ja moraalisia ulottuvuuksia.

Sosiologisessa tutkimuskirjallisuudessa on myös argumentoitu, että kaikki ulkonäköä varten tehdyt kirurgiset toimenpiteet ovat alkujaankin etnisiä. Tämä tarkoittaa, että valkoisuus on oletusasetus. Menon kirjoittaa, että maalliset kirurgit yhdistävät eri puolilla maailmaa tulleita kulttuurivaikutteita ja asettavat niin ikään vastakkain 'aasialaisen' kauneusihanteen ja 'länsimaisen' tai 'valkoihoisen' kauneusihanteen. Näiden ihanteiden pohjilta plastiikkakirurgit rakentavat ulkonäköä potilailleen, eli luovat standardeja eri rotukategorioille.

Tarkastelun vaihtuessa mesotasolta mikrotasolle, siirytään vielä yksityiskohtaisemmin kirurgien toimistoihin ja heidän asiakkaidensa iholle – kirjaimellisesti. Menon havainnoi, miten kirurgit tekivät asiakaskeskustelujen lomassa valintoja siitä, milloin ja miten he tekevät rotua näkyväksi ja olennaiseksi. Esimerkiksi silloin, kun potentiaaliset asiakkaat toivat kirurgin nähtäville 'toivekuvia', eli kuvia toivotusta lopputuloksesta, kirurgit käyt-

tivät valtaansa kertoessaan, kuinka epätodennäköistä ja eikaunista ne olisivat kyseisten asiakkaiden kohdalla.

Olen samaa mieltä Menonin kanssa siitä, että plastiikkakirurgit ovat niin ikään amatöörisosiologeja. Kuten sosiologit, kirurgit määrittelevät sosiaalisia identiteettejä omien lähtökohtiensa lomassa ja käyttävät näitä luomiaan kategorioita ympäröivän maailman yleistämiseen. Kohdattaessaan asiakkaitaan kirurgit ohjaavat taitavasti potilaiden toiveet tiettyihin ulkonäkötoimenpiteisiin, mikä mahdollistaa kirurgien tavoitteen tietyn etnisen aseman säilyttämisen tietyssä 'rotuluokassa'. Rotuun perustuvien kriteereihin sisältyvä monitulkintaisuus ja epätarkkuus antavat kirurgeille liikkumavaraa ammatissaan. Tällöin kirurgien asiantuntijarooli yhtäältä laajentaa rodun käsitettä ja toisaalta muokkaa sitä. Menon ei ainoastaan korosta rodun sosiaalisesti konstruoitua luonnetta vaan myös korostaa sitä, miten asiantuntijuudella ja nykyteknologioilla on iso rooli rodun esiin tuomisessa ulkonäöllisenä kategoriana.

Suosittelen kirjaa lämpimästi kaikille, jotka ovat kiinnostuneita rodusta ja etnisyydestä sekä ulkonäön eriarvoisuudesta. Hyvää etnografiaa on aina ilo

lukea, eikä Alka V. Menonin teos ole tässä poikkeus – kirja on taitavasti rakennettu vuosien tutkimustyön ympärille ja valottaa sitä, miten käsitykset eri ulkomaista ovat rakentuneet eri konteksteissa, olivat ne sitten kirurgien klinikoita tai plastiikkakirurgien konferensseja. Kirja muistuttaa, miten globaali kauneuskäsitys rakentuu edelleen siellä, missä valta on, luoden täten eriarvoisuutta.

Anna Grahn